

Odkrycia geograficzne.

IV LICEUM OGOLNOKSZTALCĄCE W ŁODZI

Odkrycia geograficzne.

Wielcy odkrywcy

Jan Kowalski

2009-11-24

W pracy przedstawione są informacje dotyczące przyczyn oraz skutków odkryć geograficznych, jak również informacje dotyczące wielkich odkrywców

---

Odkrycia geograficzne.

Spis treści

Przyczyny Wielkich Odkryć Geograficznych	3
Wyobrażenia o świecie w XV wieku	3
Przyczyny i sytuacja Europy przed odkryciami geograficznymi	3
Zmiany w żegludze	4
Państwa półwyspu Iberyjskiego prekursorami odkryć	5
Wielcy odkrywcy	6
Odkrywcy portugalscy	6
Bartłomiej Diaz	6
Henryk Żeglarz (1394-1460)	6
Vasco da Gama	7
Odkrywcy hiszpańscy	9
Amerigo Vespucci	9
Ferdynand Magellan	9
Krzysztof Kolumb	10
Skutki wielkich odkryć	13
Zmiany gospodarcze	13
Rozwój nauki	13
Biali ludzie podbijają Nowy Świat	14

Przyczyny Wielkich Odkryć Geograficznych

Wyobrażenia o świecie w XV wieku

Ludzie w XV wieku wyobrażali sobie świat na wiele różnych sposobów. Zнали tylko jego niewielką część, więc trudno im było na tej podstawie wysuwać wnioski, które znalazłyby potwierdzenie w rzeczywistości. Średniowieczni naukowcy i badacze znali jedynie Azję - głównie przez podróżę "jedwabnym szlakiem" z Zachodu przez Środkową Azję do Chin, ale rzadko zdarzało się, aby jednemu człowiekowi udało się przebyć całą trasę. Wiadomości przekazywane ustnie często były ze sobą sprzeczne, niektóre wręcz baśniowe. Zнали także Afrykę, a bardziej jej północną część.

Nie podejrzewali, że Czarny Ląd jest taki obszerny, a wręcz przeciwnie - sądzili, że jest nawet mniejszy od Europy. Powszechne było mniemanie, że wszystkie znane wówczas lądy oblane były wodami wielkiego oceanu. Na żeglarzy, którzy zdecydowaliby się wybrać, aby je bliżej poznać, czekało wiele niebezpieczeństw. Na przykład: góra magnetyczna, która wyciągała ze statku wszystkie jego żelazne części; morza gorące, z których wyparowała cała woda i została jedynie sól; potwory morskie i lądowe, czyli ludzie bez głów albo o jednej stopie, poruszające się błyskawicznie.

Nie było także jasności co do kształtu Ziemi. Niektórzy wprawdzie przypuszczali, że jest kulista, ale nie mieli wystarczających dowodów, aby potwierdzić swoje tezy. Większość jednak żyła w przekonaniu, że ziemia jest płaska w kształcie koła, a na jej krańcach jest przepaść niezmierna.

Według teorii bardziej religijnej, środkiem Ziemi jest Jerozolima - Ziemia Święta, a na jej krańcach znajduje się przysłowiowy Raj (czasami uznawano także, że Raj znajduje się ponad Ziemią), natomiast pod Ziemią jest piekło, do którego trafiają nieczyste dusze. Koło Ziemi podtrzymywały różnie: żółwie, krokodyle albo wielki siłacz zwany Atlase.

Przyczyny i sytuacja Europy przed odkryciami geograficznymi

Najbardziej oczywistą przyczyną odkryć nowych lądów jest zwykła ludzka ciekawość. Ludzie zdawali sobie sprawę z tego, iż nie posiadają jeszcze zbyt obszernej wiedzy geograficznej i pragnąc ją poszerzyć, wyruszyli w nieznaną. Śmiałowcy, którzy podjęli się tego niebezpiecznego wyzwania, liczyli, że dzięki odkryciom zdobędą sławę i bogactwo. Inni z kolei pragnęli przeżyć niecodzienne przygody, nawrócić pogan na chrześcijaństwo. Dla przestępców była to doskonała ucieczka przed karą.

W Europie rozgrywały się wojny religijne. Turcy zajmują Bałkany, Konstantynopol, Azję Mniejszą i północną Afrykę. Małżeństwo Ferdynanda Aragońskiego z Izabelą Kastylijską kończy podział dzielnicowy i tworzy jedno państwo - Hiszpanię, przez co z półwyspu zostali wygonieni Maurowie. W 1492 roku pada największa twierdza Maurów - Grenada (walki z Maurami nazywano rekonkwistą). Państwa europejskie starają się znaleźć sojuszników do walki z Islamem, którego przedstawiciele (głównie Turcy) zagrażają poważnie południowo-wschodnim państwom Europy. W tym celu powstają dwie koncepcje: I - Założenie Królestwa Św. Jana i współpraca z państwami chrześcijańskimi w Afryce. II - Nadzieje na współpracę z Chinami miał Marco Polo, jednakże okazały się one za bardzo nierealne. Głównie przez to, że Chińczycy zażądali, by papież przyjechał do Chin w celach rozmów pokojowych, nie zamierzali wysłać swojego zwierzchnika, jak tego oczekiwała Europa.

W XV wieku upadają wielkie potęgi gospodarcze Włoch - Genua i Wenecja, przez co kryzys przeżywa także handel na Morzu Śródziemnym. Handel zaczyna rozkwitać na wybrzeżach Hiszpanii i Portugalii.

Odkrycia geograficzne.

Opłacalny do tej pory handel ze Wschodem został zatamowany przez Turków, którzy zajęli granice pomiędzy Europą a cywilizacjami wschodnimi. Jedyną granicą dostępną dla Europejczyków są wysokie i niebezpieczne góry Ural, których jednak nie próbują przejść. Większość szlaków handlowych przeżywa swoje gorsze czasy. Wzrosło również w Europie zapotrzebowanie na cenne kruszce takie jak złoto czy srebro - potrzebnych przede wszystkim do bicia monet - oraz na towary sprowadzane z Azji, głównie z Indii i Chin. Były to między innymi: przyprawy korzenne (gałka muszkatołowa, cynamon, imbir, pieprz, goździki), owoce (morele, rodzynki), cukier z trzciny cukrowej, barwniki, pachnidła (balsam, aloes), tkaniny bawełniane czy jedwabne.

Zmiany w żegludze

Z czasem naukowcy średniowieczni udoskonalili technikę żeglarką. Przywrócono znajomość zapomnianej od czasów starożytnych siatki kartograficznej, która umożliwiała dokładniejszą orientację na morzu czy oceanie, jednak i tak najlepiej opracowany był obszar Morza Śródziemnego.

Nawigator ustalający położenie słońca na niebie za pomocą Astrolabium

Zaczęto używać kompasu lub busoli (początkowo były bardzo prymitywne, ale gdy umieszczono namagnesowany kawałek stali pod strzałką igły wskazującej północ, zaczęły działać precyzyjniej) na statkach, dzięki czemu marynarze wiedzieli w jakim kierunku płynąć. Przydatnym urządzeniem było również astrolabium - przyrząd nawigacyjny służący do mierzenia kątów, wyznaczenia położenia ciał niebieskich, wysokości Słońca na horyzoncie oraz określenia szerokości geograficznej, na której w danym momencie znajdował się statek. Nauczono się także mierzyć prędkość statków i głębokość morza. Mapy, którymi posługiwali się średniowieczni ludzie były niedokładne, nieprecyzyjne, ogólnikowe i niekiedy nawet błędne szkice kontynentów. Znacznie lepsze mapy sporządzali starożytni.

Na początku podróżowano na długich, płtykich, płaskich łodziach. Na ich pokładach znajdowało się około 200-300 ludzi, wprawiający je w ruch poprzez wiosłowanie.

Stosowano metodę żeglugi

przybrzeżnej: kabotaż, chociaż i to nie ochraniało małych statków przed zatopieniem pod ciężarem wielkich fal oceanicznych. Właśnie głównie dlatego wymyślono nowy rodzaj statków. Od pierwszej połowy XV wieku w użycie weszły statki zwane karawelami. Pierwsze tego typu statki były stosunkowo niewielkie (około 15 metrów długości). Ich główną zaletą były ruchome liny, reje i żagle, dzięki czemu to żeglarze, a nie wiatr ustalali kierunek trasy. Były bardzo zwrotne i szybkie, co idealnie nadawało się do wypraw badawczych. Plusem była także ich praktyczność. Nie trzeba było zabierać już tylu ludzi, wystarczyło 50, w tym 14 osób załogi, dwóch kapłanów, a resztę tworzyło wojsko. Karawele w 2/3 mieściły w sobie żywność oraz wodę do picia. Aby wody wystarczało na dłużej mieszano ją z alkoholem, a zamiast chleba, który szybko czerstwieje, spożywano suchary. Mięso suszono, rozdrabniano na kawałki i pakowano.

Astrolabium z 1572 roku, przyrząd nawigacyjny umożliwiający wyznaczenie położenia kontowego gwiazd

Odkrycia geograficzne.

Podstawowe przyrządy nawigacyjne XVI wieku: busola, astrolabium i mosiężne pudełko zawierające kawałki skały magnetycznej używanej do ponownego namagnesowania igły kompasu wykonanej z miękkiego metalu

Mimo znacznego postępu, podróże zamorskie nadal były bardzo niebezpieczne. Zagrożenie stanowiły sztormy oraz choroby tropikalne. Wielu marynarzy umierało także w skutek złych warunków panujących na statkach i braku odpowiedniej żywności, głównie na szkorbut. Jest to choroba, która zabiła tysiące żeglarzy podczas długotrwałych rejsów. Dopiero w XVIII wieku znaleziono sposób jej zapobiegania. Lekarze odkryli, że

szkorbutowi można zapobiec, zapewniając świeże owoce i warzywa lub soki owocowe w jadłospisie podczas długich podróży (produkty te zawierają witaminę C). Problemem także byli wrogo nastawieni do żeglarzy tubylcy. Dlatego też wielu śmiałków nie powróciło ze swoich wypraw.

W XV wieku do Europy powróciło jedynie 1/3 statków portugalskich.

Państwa półwyspu Iberyjskiego prekursorami odkryć

Odkrycia geograficzne stanowczo popierał Henryk Żeglarz - książę portugalski, syn Jana I. Sądził, że dzięki nim wzrosną dochody państwa. W tym celu rozbudował flotę. Finansował więc wyprawy, które docierały wzdłuż wybrzeża Afryki na jej południowe krańce, głównie w poszukiwaniu drogi morskiej do Indii, gdyż lądowa była zatarasowana przez Turków. To właśnie pod jego opieką znajdował się Bartłomiej Diaz, gdy w 1488 roku odkrył Przylądek Dobrej Nadziei.

Drugim państwem, która zainteresowała się wyprawami badawczymi nowych lądów była Hiszpania. Jej władcy, Ferdynand i Izabela (ci, którzy jednoczyli Hiszpanię) sfinansowali wyprawę, w trakcie której miało miejsce najślawniejsze odkrycie geograficzne. Mowa o wyprawie Krzysztofa Kolumba, teoretycznie do Indii, a praktycznie do wysp Ameryki Północnej.

Hiszpania i Portugalia wiodły prym w odkrywaniu nowych lądów. Oba kraje podpisały traktat w Tordesillas, zgodnie z którym mniej więcej w połowie Atlantyku wyznaczono umowną granicę rozdzielającą sfery wpływów obu państw. Nowe ziemie położone na zachód od niej miały należeć do Hiszpanii, a leżące na wschód - do Portugalii. W ten sposób Hiszpania zdobyła kontrolę nad większą częścią obu Ameryk.

Wielcy odkrywcy

Odkrywcy portugalscy

Bartłomiej Diaz

Pionierski, przełomowy sukces, jakim było "znalezienie morskiej drogi do Indii", przypadło Portugalczykom przez niezbyt szczęśliwy przypadek. Najpierw jednak należało dotrzeć do południowego krańca Afryki. Dokonał tego **Bartłomiej Diaz**, który napotkał w styczniu 1488 gwałtowny sztorm u wybrzeży zachodniej Afryki. Sztorm ten zepchnął jego okręt na pełne morze. Kiedy po wielu dniach niepogody dotarł on znowu do lądu, to nie znajdował się już na wybrzeżu Afryki Zachodniej, lecz w okolicy wielkiej rybnej rzeki w Zatoce Mossel. Opłynął on południowy cypel Afryki, który początkowo nazwał Przylądkiem Burz, później zaś król Jan II nadał mu używaną do dziś nazwę Przylądka Dobrej Nadziei.

Henryk Żeglarz (1394-1460)

Henryk Żeglarz

Infant portugalski, syn Jana I, jeden z dowódców wypraw do Maroka 1415 (zdobycie Ceuty) i 1437 (klęska pod Tangerem), gubernator prowincji Algrave i wielki mistrz zakonu Chrystusowego. Organizował morskie wyprawy odkrywcze wzdłuż zach. wybrzeży Afryki, które dotarły m.in. do Azorów, Madery, Wysp Zielonego Przylądka, ujścia Senegalu i Gambii. Wokół dworu w Sagres skupił astronomów i kartografów, patronował pracom nad innowacjami techn. dotyczącymi żeglugi, jego działalność zapoczątkowała portug. ekspansję mor. oraz erę wielkich odkryć geograficznych.

Rozpoznanie wybrzeża afrykańskiego

Od dawna cierniem w oku Portugalczyków był opanowany przez kraje śródziemnomorskie handel z bogatymi krajami wschodniej Azji. Handel ten był też zależny od arabskich pośredników, wskutek czego towary niepomiaralnie drożały. Interesy handlowe wywoływały także spory religijne i rozgrywki polityczne. Portugalia pragnęła przezwyciężyć te gospodarczo niekorzystne ko1icznosci.

W pierwszej Polowie XV stulecia Książę

Henryk Żeglarz (1394-1460), czwarty syn króla Jana I, założył w Sagres, na przylądku San Vincente (południowa Portugalia) pierwszą szkołę żeglarską w Europie. W szkole tej kształcono młodych żeglarzy. Celem księcia Henryka było systematyczne rozpoznawanie zachodniego wybrzeża Afryki, ażeby obejść i wyłączyć z handlu muzułmańskich handlarzy z Afryki Północnej. Przyświecały mu nie tylko cele gospodarcze, lecz powodował się także motywami religijnymi. W 1415, w wieku 21 lat,

Odkrycia geograficzne.

---

walczył on jako młody chrześcijanin przeciwko muzułmanom w Afryce Północnej. Walkę tę, której celem wciąż było wyzwolenie Ziemi Świętej, zamierzał teraz prowadzić przez Atlantyk. W 1434 Portugalczycy jako pierwsi w Europie opłynęli przylądek Bajador. na południe od Wysp Kanaryjskich. Odtąd każda ich ekspedycja posuwała się dalej wzdłuż afrykańskiego wybrzeża w kierunku południowym. W 1441 dotarli do przylądka Blanco a w 1441/1442 do Zielonego Przylądka. Droga do tropików stała otworem. W tym czasie otworzył się jeden z najbardziej ponurych rozdziałów historii chrześcijańskiej Europy, handel ludźmi między Afryką i Europą. W 1441 jeden ze statków ekspedycji przywiózł do Portugalii pierwszych murzyńskich niewolników. Z każdym kolejnym krokiem w kierunku południowym, ku równikowi, odkrywcy zdobywali nowe doświadczenia i uzyskiwali wiadomości o nowych, nieznanych terenach. Jednocześnie, wraz ze zbliżaniem się do równika, rósł niepokój żeglarzy. Straszły ich opowieści o wielkich niebezpieczeństwach czający się w dalekiej, obcej ziemi. Głosiły one np. że przy zbliżaniu do równika morze staje się coraz bardziej gęste i lepkie i że zaczyna się nawet gotować. Przekroczenie tych granic było więc dla człowieka niemożliwe. W 1473 Lopo Concialves obalił wszystkie niesamowite pogłoski, gdyż przekroczył równik i ani on, ani jego załoga, ani też okręt nie doznali żadnej szkody.

Vasco da Gama

Vasco da Gama (ok. 1460-1524), żeglarz portugalski, odkrywca drogi morskiej do Indii. W wyprawie 1497-99 opłynął Przylądek Dobrej Nadziei i dotarł do Kalikatu w Indiach. Podczas wyprawy 1502-03 założył faktorie portugalskie w Mozambiku i Indiach oraz zwalczał handel arabski na Oceanie Indyjskim. W 1524 został wysłany jako wicekról ponownie do Indii, gdzie wkrótce zmarł. Wyprawy da Gamy otworzyły drogę morską do Indii i pozwoliły Europie nawiązać bezpośrednie stosunki handlowe i kulturalne z krajami Azji Południowej przyczyniły się też do wzrostu potęgi kolonialnej Portugalii w XVI w.

Vasco da Gama

Relacja nieznanego uczestnika wyprawy **Vasco da Gamy** o wylądowaniu wyprawy w Indiach

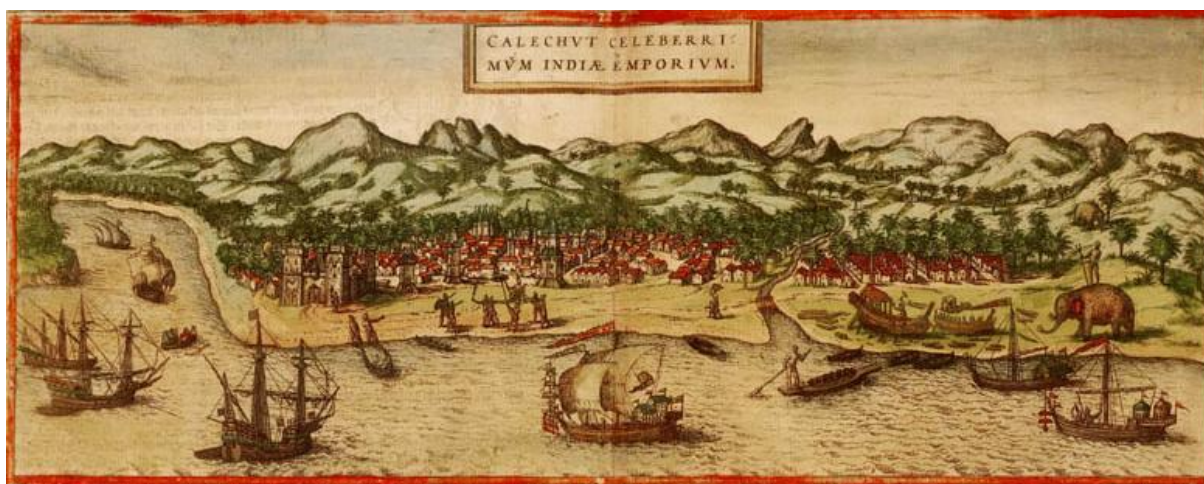
„Zarzuciliśmy kotwice wzdłuż wybrzeża, w odległości mniej więcej półtora leguas od lądu. Gdy tak staliśmy zakotwiczeni, z lądu przybyły do nas cztery barki, ażeby dowiedzieć się, kim jesteśmy. Wymienili oni nazwę Kalikat i wskazali kierunek. Następnego dnia znowu przy płynęły do naszych okrętów te same barki. Komendant posłał do Kalikatu jednego wziętego z Portugalii skazańca z wyrokiem śmierci, ci zaś, z którymi popłynął, przyprowadzili go do dwóch Maurów z Tunisu, którzy umieli mówić po kastylijsku i genuensku. Pierwsze słowa, którymi go powitali, brzmiały: "Niech cię porwą diabli, kto cię tu przywiózł?". Zapytali, czego tu, tak daleko, szukamy, i on im odpowiedział: "Szukamy chrześcijan i przypraw korzennych". Oni powiedzieli: "Dlaczego posyłają tu swoich ludzi król Kastylii, król Francji i Signoria Wenecji?" On im odpowiedział, że król Portugalii nie ścierpałby tego, ażeby tamci posyłali kogoś, oni zaś odpowiedzieli, że dobrze postępuje. Później ugościli go, dając mu do jedzenia pszeniczny chleb z miodem. Po tym posiłku powrócił on na

Odkrycia geograficzne.

---

okręt, a wraz z nim przybył jeden ze wspomnianych Maurów, który po wejściu na pokład powiedział: "Witajcie, witajcie! Dużo rubinów i szmaragdów! Dziękujcie Bogu na kolanach, że przywiózł was do kraju, w którym jest tak dużo bogactwa"... [Komendant Vasco da Gama udał się na dwór indyjskiego władcy] Komendant powiedział mu, że jest posłem króla Portugalii, który włada wielkimi obszarami i jest bardzo bogaty pod każdym względem, bardziej aniżeli jakikolwiek inny król w tamtych stronach i że jego poprzednicy, królowie, co roku wysyłali okręty dla dokonania odkryć w tych stronach, co do których wiedzieli, że są tam chrześcijańscy królowie, podobni do nich i dlatego postanowili rozpoznać te kraje, a nie dlatego, że potrzebowali srebra lub złota, ponieważ sami mieli jego tak dużo, że nie potrzebowali sprowadzać go z innych krajów. Wymienieni kapitanowie, wysłani przez nich, płynęli i płynęli, rok, dwa i gdy zabrakło im żywności niczego nie znaleźli, powracali do Portugalii. A teraz król o imieniu Manuel nakazał zbudować dla niego trzy okręty i wysłał go jako komendanta tych okrętów, mówiąc mu, ażeby nie wracał do Portugalii, dopóki nie odnajdzie tego króla chrześcijan, a jeżeli wróci bez tego, to mu zetną głowę. Natomiast gdy go odnajdzie, to niech mu przekaże dwa listy. Listy te komendant przekaże następnego dnia... Król na to odpowiedział, że komendant jest mile widzianym gościem i że chce wysłać z nim swego posła do Portugalii, na co komendant odpowiedział, że go prosi o taką łaskę, ponieważ nie odważyłby się stanąć przed swoim królem i władcą, jeśliby nie przywiózł kilku ludzi z tego kraju."

Kalikat, Kozhikode, ang. Calicut, miasto w pd. części Indii, w stanie Kerala, nad M. Arabskim. Od końca XV w. opanowany przez Portugalczyków (1498 wylądował tu Vasco da Gama)

Odkrywczy hiszpańscy

Amerigo Vespucci

Amerigo Vespucci (1454-1512), florencki żeglarz i podróżnik, w służbie hiszpańskiej i portugalskiej. W 1499-1500 z wyprawą A. de Hojedy dotarł do Gujany, Wenezueli i Haiti. W latach 1501-02 z wyprawą portugalską opłynął wschodnie wybrzeże Ameryki Pd. od przylądka São Roque do 25° lub 50°S. Od 1508 naczelny pilot floty hiszpańskiej, nazwał poznane lądy Nowym Światem (Mundus Novus), zdając sobie sprawę z charakteru dokonywanych wtedy odkryć. Jego opisy podróży i mapy poznanych obszarów zyskały mu wielką popularność a nowo odkryty ląd nazwano jego imieniem chrzestnym, z inicjatywy M. Waldseemüllera.

Amerigo Vespucci

Amerigo Vespucci, florenczyk badał Brazylię na początku XVI wieku. On też pierwszy wysunął twierdzenie, iż nowo odkryte kraje na zachodzie stanowią odrębny, samodzielny kontynent, a nie część Azji. Pod wrażeniem tej tezy niemiecki kartograf Martin obszarów zyskały mu wielką popularność a nowo odkryty ląd nazwano jego imieniem chrzestnym, z inicjatywy M. Waldseemüllera na opracowanej w 1507 mapie świata nazwał południowa część nowego kontynentu Ameryka.

Ferdynand Magellan

Ferdynand Magellan (ok. 1480-1521), żeglarz portugalski, w służbie hiszpańskiej. Jeden z największych odkrywców, relacje z wypraw poprzedników nasunęły mu plan wyprawy do W. Korzennych (Moluki) drogą na Zachód, przez Ocean Atlantycki. Za aprobatą króla hiszpańskiego Karola I wyprawa Magellana wyruszyła z San Lúcar 20 IX 1519. Flota składała się z następujących karawel : Trinidad, San Antonio, Victoria, Concepción, Santiago i liczyła 265 osób. W styczniu 1520 **Magellan** osiągnął La Platę, gdzie nie znalazł cieśniny wiodącej na Zachód. Postanowił wówczas przeczekać w zatoce San Julián. Po przeczekaniu zimy popłynął na południe i dotarł do wybrzeży Patagonii, tam dopłynął do cieśniny nazwanej później jego imieniem. 28 XI 1520 wyprawa wypłynęła na ocean, który **Magellan** nazwał M. Spokojnym.

6 III 1521 statki dotarły do Marianów (Magellan nazwał je W. Złodziejskimi), następnie dopłynął do Filipin, gdzie, interweniując w sporze między krajowcami, zginął 27 IV 1521.

XI 1521 do Moluków dotarły tylko Trinidad i Victoria. Victoria pod dowództwem J.S. Elcaño, z ładunkiem zakupionych na Molukach towarów, wyruszyła w połowie XII 1521 w kierunku południowo - zachodnim i przez Ocean Indyjski, dookoła Przylądka Dobrej Nadziei. Flota powróciła 6 IX 1522 do San Lúcar, mając na pokładzie już tylko 18 ludzi. Wyprawa Magellana potwierdziła ostatecznie kulistość Ziemi, z wyprawy zachował się opis jej uczestnika, Włocha A. Pigafetty, Relacja z wyprawy Magellana dookoła świata (1800, wyd. pol. 1992).

Około 18 miesięcy po rozpoczęciu podróży dookoła świata "Victoria", dowodzona przez Juana Sebastiana Elcano, jako jedyny okręt całej floty dotarła ponownie do wybrzeży Hiszpanii. W wyniku tej pełnej trudów i niebezpieczeństw podróży kulista forma Ziemi została ostatecznie udowodniona. Portugalski podróżnik i żeglarz Ferdynand Magellan, inicjator i dowódca śmiałego przedsięwzięcia, zginął po drodze w walce z tubylcami. Urodzony około 1480, prawdopodobnie w Porto Magellan,

Odkrycia geograficzne.

---

opuścił swoją ojczyznę w 1517 i wstąpił do służby hiszpańskiej. Po odbyciu intensywnych studiów z zakresu nawigacji i geografii opracował plan dotarcia do "korzennych krajów" Wschodu podążając w kierunku zachodnim, wokół Ameryki, ponieważ szlak wokół Afryki był już opanowany przez Portugalczyków. Cesarz Karol V wyraził zgodę na jego plan i **Magellan** mógł wypłynąć pięcioma okrętami w morze. Przez Tenerife i Gwineę mała flota dotarła w grudniu 1519 do wybrzeża argentyńskiego i spędziła zimę 1520 w zatoce San Julian. 21 października 1520 **Magellan** dotarł do, nazwanej później jego imieniem, 600-kilometrowej drogi morskiej prowadzącej z Atlantyku na Pacyfik. W 1521 osiągnął Filipiny. Ludność wyspy Mac tan zbrojnie przeciwstawiła się hiszpańskiej inwazji i **Magellan** zginął w walce.

Pierwsze opłynięcie globu

W 1522 roku, trzydzieści lat po lądowaniu Kolumba na Wyspach Bahama, statek w służbie hiszpańskiej po raz pierwszy opłynął świat. Dowódca wyprawy, Portugalczyk **Ferdynand Magellan**, zginął podczas bójki z tubylcami na Filipinach, przedtem jednak przepłynął cieśninę nazwaną jego nazwiskiem. Jego podróż do wiodła, że akweny całego świata są ze sobą połączone i zamknęła prolog wieku Europy. Wystarczyło sto lat odkryć i wypraw badawczych, by zmienił się obraz świata i bieg historii. Od tej pory przed narodami mającymi dostęp do Atlantyku otwartą się możliwość, jakich pozbawione były państwa śródlądowe i śródziemnomorskie. Przede wszystkim dotyczyło to Hiszpanii i Portugalii, z czasem miały do nich dołączyć, a potem je prześcignąć, Francja, Holandia, a przede wszystkim Anglia. Tej ostatniej sprzyjało wysunięte na zachód położenie i łatwy dostęp do portów, otwierających się na wielkie szlaki morskie następnych dwóch stuleci.

Krzysztof Kolumb

Kolumb odkrył nowy świat

Prawie 500 lat po odkryciu Ameryki Północnej przez Wikinga **Leifa Erikssona** (ok. 1000) Europejczycy ponownie wkroczyli na ziemie Nowego Świata. 12 października 1492 hiszpański kapitan, genueńczyk **Krzysztof Kolumb**, wylądował na jednej z wysp bahamskich, którą nazwał San Salvador. Składająca się

Krzysztof Kolumb

z trzech karaweli armada wypłynęła z południowej Hiszpanii w kierunku zachodnim, aby poszukiwać morskiej drogi do Indii. Na podstawie obliczeń astronomicznych **Kolumb** doszedł do wniosku, że azjatycki kontynent powinien leżeć 750 mil na zachód od Europy. Nie znalazłszy żadnego posłuchu na dworze portugalskim, **Kolumb** zainteresował na początku 1486 swoim projektem aragońskiego króla Ferdynanda II i jego żonę Izabele. Dopiero po sześciu latach **Kolumb** mógł wyruszyć w morze. Obok godności admirała i wicekróla otrzymał przyrzeczenie dziesiątej części oczekiwanych zysków. Po wylądowaniu na wyspie San Salvador **Kolumb** przez dwa tygodnie żeglował między wyspami Bahama, po czym 28 października wylądował na Kubie i następnie 6 grudnia dotarł do Haiti, gdzie założył placówkę. Na początku 1493 rozpoczął podróż powrotną i 15 marca wylądował w Hiszpanii.

Do 1504 **Kolumb** odbył jeszcze trzy podróże do Ameryki, lądując w Hondurasie i Nikaragui. Podczas trzeciej podróży, oskarżony przez hiszpańskich osadników w Trynidadzie, został aresztowany i przywieziony do Hiszpanii, gdzie zmarł w 1506.

Odkrycia geograficzne.

---

17 kwietnia 1492 Krzysztof **Kolumb**(Don Cristóbal Colón) został przez katolicka parę królewska, Ferdynanda i Izabele, mianowany admirałem krajów, które miał odkryć:

„...

1. Nasze Wysokości jako władcy wymienionych mórz oceanicznych mianują don Cristóbal Colóna od teraz i dożywotnio ich admirałem nad wszystkimi wyspami i lądami stałymi, które z jego ręki i dzięki jego dzielności zostaną odkryte i pozyskane na wspomnianych morzach oceanicznych ...

2. Nasze Wysokości mianują wymienionego Cristóbal Colóna ich wicekrólem i namiestnikiem na wszystkich wymienionych wyspach i stałych lądach, które on ma odkryć i pozyskać, i daję mu prawo wybrać dla zarządzania każdym z nich trzy osoby i jedna z nich Nasze Wysokości wybiorą jako przydatna dla Naszej Służby, ażeby kraje te były najlepiej rządzone z pomocą boża i dla Naszego dobra.

3. Nasze Wysokości od teraz zezwolą, ażeby wymieniony Cristóbal Colón pobierał i zatrzymywał dla siebie jedna dziesiąta z wszystkich towarów, czy będą to perły, kamienie szlachetne, złoto, srebro, korzenne przyprawy, czy inne przedmioty i towary handlowe wszelkiego rodzaju, które w granicach terytoriów podległych admiralicji będą kupowane, wymieniane, czy inaczej nabywane, zaś z pozostałej części pokrywał wszelkie poniesione przez niego wydatki i koszty i ażeby rozporządzał tym według własnej woli, oddając pozostałe dziewięć części Naszym Wysokościom...”

Bocianie gniazdo melduje: "Łąd na horyzoncie"

Krzysztof Kolumb w dzienniku okrętowym zamieścił informacje o wyładowaniu na Bahama 12 października 1492:

“Ponieważ karawela "Pinta" była szybsza od pozostałych dwu okrętów(...) dlatego z jej pokładu najpierw dostrzeżono ład(...) Jako pierwszy dojrzał ład marynarz o nazwisku Rodrigo da Triana, chociaż i ja o godz. 10 wieczorem z rufy okrętu zauważyłem światło(...) Po zgłoszeniu mojej obserwacji widziano światło pojawiające się jeden, dwa razy; wyglądało to jak gdyby ktoś porusza l małą świecę w górę i w dół, co w oczach tylko niektórych miało oznaczać bliskość lądu - ale tylko ja byłem przekonany, że znajdujemy się w jego pobliżu(...) O godz. 2 rano ład stał się widoczny i byliśmy oddaleni od niego o około 8 mil morskich. Ściągnęliśmy wszystkie żagle, płynąc tylko pod jednym żaglem, bez żagli bocznych. Później zacumowaliśmy, oczekując poranku. Był piątek, kiedy dotarliśmy do wyspy nazwanej w języku indiańskim "Guanahani".

Tam ujrzyliśmy od razu nagich tubylców. W towarzystwie Martina Alonso Pinzóna i jego brata Vincente Yaneza, kapitana okrętu "Nina", udałem się na

Odkrycia geograficzne.

lodzi wyposażonej w bron na lad. Tam rozwinąłem flagę królewska(...) Przywołałem następnie do siebie obydwu kapitanów i wszystkich innych, którzy wyszli na lad oraz notariusza armady Rodrigo d'Escobedo i Rodrigo Sdncheza z Segowii i poleciłem im, ażeby osobista obecnością świadczyli, ze w imieniu króla i królowej, moich , władców, biorę w posiadanie wymieniona wyspę(...) Natychmiast zebrali się wokół nas liczni tubylcy. Kierując się przeświadczeniem, ze chodzi tu o ludzi, których lepiej pozyskać miłością aniżeli mieczem nawracać na nasza święta wiarę, postanowiłem uczynić z nich przyjaciół i podarowałem niektórym czerwone czapki i naszyjniki ze szklanych paciorków ,a innym drobiazgi o malej wartości, z czego bardzo cieszyli się."

Po odkryciu Ameryki **Krzysztof Kolumb** opisał w dzienniku pokładowym mieszkańców Nowego Świata i prosił parę królewska o możliwie szybkie przysłanie misjonarzy:

"Ludzie ci nie znają chytrności i nie są wojowniczy. Mężczyźni i kobiety chodzą nago, tak jak stworzył ich Pan Bóg. Kobiety noszą jednak na biodrach bawełniane przepaski i nic Więcej. Są oni bardzo pokorni. Skóra ich nie jest zbyt ciemna, jest jaśniejsza niż skóra kobiet na Wyspach Kanaryjskich. Jestem przekonany, Wasze Królewskie Mości, ze wszyscy ci ludzie opanują ich język. Dlatego mam zbożna nadzieje, ze Wasze Wysokości wkrótce przysła tu takich ludzi, ażeby nawrócić na łono Kościoła tak liczne ludy, nie inaczej, niż zostały wytępione Je ludy, które nie chciały uznać Świętej Trójcy, Ojca, Syna i Ducha Świętego. I kiedy przyjdzie czas końca ziemskiej egzystencji Waszych Wysokości- wszyscy bowiem jesteśmy śmiertelni ☐ wówczas w królestwie będzie panował trwały pokój, podczas gdy dusze Waszych Wysokości znajdują się przed Stwórcą, którego gorąco błagam, ażeby obdarzył Wasze Wysokości długim życiem i silna wola szerzenia świętej wiary chrześcijańskiej, tak jak Wasze Wysokości czyniły to dotychczas. Amen."

	I	II	III	IV
DATA	1492	1493-96	1498-1500	1502-04
ZAŁOGA	ok. 90 osób	ok. 1500 osób	ok. 300 osób	ok. 150 osób
STATKI	3 statki	17 statków	6 statków	4 statki
ODKRYCIA	Kuba, San Salvador, Morze Sargassowe, Haiti	Dominika, Marie-Galanté, Gwadelupa, Antigua, Wyspy Dziewicze, Puerto Rico, Jamajka	stały ląd Ameryki Południowej (delta rzeki Orinoko), Trinidad	wschodni brzeg Ameryki Środkowej, od Hondurasu do Przesmyku Panamskiego,

Wyprawy Krzysztofa Kolumba

Skutki wielkich odkryć

Zmiany gospodarcze

Upadły doszczętnie szlaki handlowe lądowe. Ludzie woleli wybrać te prowadzące przez Ocean Spokojny czy Indyjski. Minęły czasy świetności Genui i Wenecji bezpowrotnie na rzecz rosnącej popularności miast wybrzeży atlantyckich: Lizbony, Kadyksu, Sewilli, Londynu i Antwerpii. Antwerpia w XVI wieku stała się najbogatszym miastem Europy i stanowiła jej ważny ośrodek finansowy. Słynęła z handlu pszenicą, wełną, sukniem i przede wszystkim - diamentami.

Z Ameryki Południowej przywieziono do Europy oczekiwane i potrzebne kruszce, z których wyrabiano monety. Spowodowało to wzrosty liczby pieniędzy w obiegu (prawie czterokrotnie) i spadek ich wartości, przez co wzrosły ceny towarów.

Wzrósł poziom urbanizacji, przez co zmniejszyła się liczba ludności zamieszkałej na wsiach i prowincjach. Proces ten szczególnie dał się odczuć w Europie Zachodniej, gdzie zwiększył zapotrzebowanie na żywność. Ludzie, żyjącej na prowincjach lub we wsiach, wiedzieli, że swoją przyszłość znajdują w dobrze prosperujących miastach aniżeli w zacofanych wsiach.

Tyle zmian gospodarczych w tak krótkim okresie czasu wymagało doskonałego obeznania się w sprawach ekonomicznych. W obiegu były monety bite przez władców, feudałów i duże miasta. Uciążliwe stało się ich przeliczanie oraz rozpoznawanie fałszywych od oryginalnych. Zwyczajny kupiec gubił się w tych nowinkach gospodarczych i szukał pomocy. Znajdował ją w banku - instytucji, która wówczas zajmowała się przeliczaniem kursów pieniędzy, ich wymianą, oraz zapewnieniem kupcom pieniędzy w każdym zakątku kraju z okazaniem stosownego kwitu (zwróćmy uwagę na podobieństwo tamtych banków do niektórych czynności banków z początku XXI wieku). Poza bankami istniały także towarzystwa handlowe oraz domy kupiecko-bankierskie.

Ożywienie handlu i wzrost liczby pieniędzy sprzyjał rozwojowi przemysłu. Obok zakładów rzemieślniczych powstały manufaktury - przedsiębiorstwa, które charakteryzowały się podziałem pracy, to znaczy, że każdy miał określony zakres wykonywanych czynności przy produkcji danego towaru. Dzięki temu wyrabianie towarów stało się szybsze i o wiele tańsze. Oprócz tego plusem manufaktur było wykształcenie się fachowców w określonych dziedzinach produkcji, doskonalenie narzędzi i zwiększaniu wydajności. Najlepiej rozwinęły się jednak tylko zachodnioeuropejskie manufaktury, w których produkowano m.in.: tkaniny, przedmioty metalowe oraz wyroby luksusowe (na przykład karety czy ozdoby).

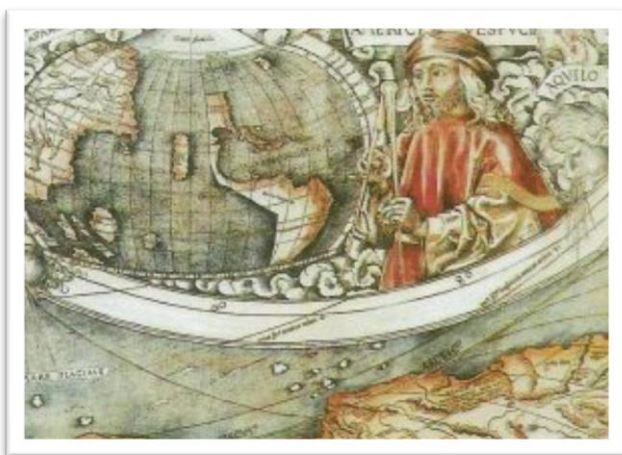
Rozwój nauki

Wzrosła wiedza ludzi o nieznanym dotąd lądach. Przede wszystkim dowiedziono kulistości Ziemi. Dowiadywano się także o nowych roślinach, zwierzętach i ludziach Nowego Świata. Poznano kulturę tubylców i ich sposób zachowania. Opracowywano coraz dokładniejsze mapy nie tylko okolic Europy, ale także Ameryki i Australii.

Odkrycia geograficzne.

W XV wieku nastąpił gwałtowny rozwój drukarstwa, głównie przez wynalazki Jana Gutenberga: ruchomą czcionkę, prasę drukarską i aparat do odlewania czcionek. Książki stawały się bardziej dostępne dla ludzi, a ich wydawanie było znacznie tańsze i prostsze. Przyczyniło to się w dużym stopniu do rozwoju kultury i nauki. Ale mimo to niewielu współczesnych ludzi wiedziało, że po raz pierwszy w historii ludzkości światem rządzą Europejczycy.

Przez odkrycia geograficzne zmieniło się znacznie menu Europejczyków. Przede wszystkim w ich kuchni pojawiły się ziemniaki, kukurydza, pomidory, fasola, papryka. Zaczęto z większą ufnością

Mapa Świata z początku XV w.

spoglądać w stronę owoców południowych, przypraw korzennych, kawy i herbaty, do której słodzenia zaczęto częściej używać cukru produkowanego z uprawianych w Ameryce trzcin cukrowych. W hodowli pojawiły się nowe gatunki zwierząt. W XVI wieku do ptactwa domowego dołączył indyk oraz nowe rodzaje kaczek czy gęsi. Stroje najbogatszych ludzi

w państwie zrobione były z tkanin jedwabnych bądź bawełnianych, kobiety stroiły się w futra z Ameryki Północnej. Popularność zdobyła porcelana z Chin. Holendrzy sprowadzili z Azji

tapiserie, które zastąpiły makaty i arrasy.

Do wszystkich nowinek ludzie jednak podchodzili z wielkim dystansem.

Nie od razu wszystkie potrawy znalazły się na europejskich stołach. Minął jakiś czas póki Europejczycy zaczęli hodować tak popularne w dzisiejszych czasach ziemniaki. Największe kontrowersje budził jednak tytoń. Władcy rosyjscy

za używanie tabaki karali obcięciem nosa, a w Turcji nawet śmiercią. Papież z kolei na zwolenników tytoniu nałożył klątwę. Również w XXI wieku odradza się, chociaż mniej brutalnymi i radykalnymi środkami, używanie tytoniu, głównie zawartego w papierosach.

Biali ludzie podbijają Nowy Świat

Monopol na odkrywane lądy posiadały tylko dwa państwa: Hiszpania i Portugalia. Ziemi te nazwano koloniami, a ludzi, którzy je zdobyli - konkwistadorami, działających głównie, żeby nie powiedzieć "jedynie", z żądzy wzbogacenia się. Do najślawniejszych należą: Francisco Pizarro, Hernán Cortés .

Co jakiś czas do wybrzeży Ameryki podpływały silnie uzbrojone okręty zwane "Srebrną flotą", która zabierała z kolonii zagrabione złoto i srebro. W drodze powrotnej często zostawali napadani na morskich rozbójników zwanych korsarzami.

Początkowo rdzenna ludność Ameryki - Indianie, uważali Hiszpanów za wysłanników Bożych. W starciach z Indianami zwyciężali bezapelacyjnie Hiszpanie, głównie dlatego, że mieli lepsze uzbrojenie. Indianie nie znali nawet żelaza. Mimo iż było ich o wiele więcej niż Europejczyków, to właśnie oni objęli panowanie w Ameryce. Przyczyniło się do tego także umyślne skłócenie ze sobą plemion indiańskich.

Odkrycia geograficzne.

Na odkryciach geograficznych najbardziej ucierpieli Indianie. Nie dość, że zniszczono i zagarnięto ich ojczyznę, to na dodatek używano ich jako taniej siły roboczej. **Kolumb** wydał nawet prawo, w którym zezwala Hiszpanom na posiadanie własnych robotników indiańskich do pracy w kopalniach lub na polach. Zniszczenie wielu upraw na ziemiach indiańskich spowodowało klęskę głodu. Na miejsce gospodarstw Indian założono wielkie plantacje bawełny i trzciny cukrowej. Miejsca kultu, posągi bogów kultury indiańskiej konkwistadorzy palili i niszczyli, uznając ich religię za pogaństwo i zmuszając Indian do przyjęcia chrześcijaństwa. Na skutek przepracowania, złego traktowania ze strony Europejczyków przybyłych do Nowego Świata, głodu i wielu chorób przywiezionych ze starego kontynentu (na przykład katar czy ospa, przed którymi Indianie nie potrafili się uchronić) powoli rdzenna ludność Ameryki zaczęła wymierać.

Pojawił się wówczas problem dla ludzi zamieszkałych kolonie. Nie mieli żadnej siły roboczej. Kwestię tą rozstrzygnęło przywiezienie z Afryki czarnej ludności (przez trzy stulecia wywieziono kilkanaście milionów Murzynów) zmuszonej do pracy na rzecz swoich panów. Nie byli oni traktowani lepiej od Indian. Wiele osób zmarło w czasie przewozu Murzynów do Ameryki, gdyż niewolników przykuwano pod pokładem, gdzie nie docierało świeże powietrze. Statki, które ich przewoziły nazywano "trumunami". Już w Ameryce Murzynów sprzedawano na targach. Wykupieni przez zamożnych plantatorów czy właścicieli kopalń musieli strasznie ciężko pracować w ich posiadłościach. Lepsze warunki do pracy mieli jedynie ci, którzy pracowali jako służba domowa.

W koloniach powoli zaczynała rozwijać się kultura białych ludzi. Używano języka portugalskiego bądź hiszpańskiego. Z czasem rdzenna ludność Ameryki także przejęła ich mowę. W skutek tego, iż tereny Nowego Świata zamieszkiwali przedstawiciele różnych ras, nastąpiło ich wymieszanie. I tak ze związków ludzi białych z czarnymi rodzili się Mulaci. Z kolei potomków Indian i białych osadników nazywamy Metysami.